Kredo 2020.- 11 mart.-S.16.

"Aşıq Alı: Nə qaldı?"

Şair-publisist İlham Qəhrəman ədəbiyyatsevərlərə, söz sərraflarına, mənəvi dəyərlərimizin xəzinəsinə çox qiymətli bir töhfə bəxş etmişdir. O, "Azərbaycan aşıq ədəbiyyatı" seriyasından "Aşıq Alı: Nə qaldı?" kitabını nəşr etdirmişdir. Müəllif kitabın üz qabığında tam mənəvi haqla "Toplayanı və tərtib edəni: İlham Qəhrəman" yarlığını vurmaqda haqlıdır. Çünki böyük zəhmət bahasına Aşıq Alının irsini ən müxtəlif mənbələrdən alaraq müqayisəyə çəkmiş, mümkün qədər aşığın - ustad sənətkarın özünün dediyinə uyğun variantı tapmağa çalışmışdır.

Sözün həqiqi mənasında bu kitabla İlham Qəhrəman səriştəli bir folklorşünas xidməti göstərmiş, dilin incəliklərindən xəbərdar olduğu üçün bu günəqədərki nəşrlərdən demək olar ki, ən mükəmməlini həyata gətirmişdir. Annotasiya hüququnda müəllif qeydi kitab haqqında ilkin bilgini oxucuya müxtəsər və mükəmməl şəkildə çatdırır: "Kitabda görkəmli el sənətkarı Aşıq Alının fərqli mənbələrdən götürülmüş aşıq ədəbiyyatının ən müxtəlif janrlarında olan şeirləri toplanıb. Əldə olan mətnlərə tənqidi yanaşan tərtibatçı çoxsaylı deyim və sözlərə, dini-mifoloji məfhumlara aydınlıq gətirmiş, cinasları yenidən qurub şərh etmişdir. Bu kitabla Aşıq Alı irsi dəfədir ki, oxuculara tam şəkildə çatdırılır. Kitab folklorşünaslar, aspirantlar, tələbələr, orta məktəblərin ədəbiyyat müəllimləri, aşıq şeiri həvəskarları və geniş oxucu kütləsi üçün nəzərdə tutulub". Burada yazılanların iddia olduğuna ona görə etiraz eləmirik ki, real işə əsaslanır. Əməli fəaliyyət göz qabağındadır.

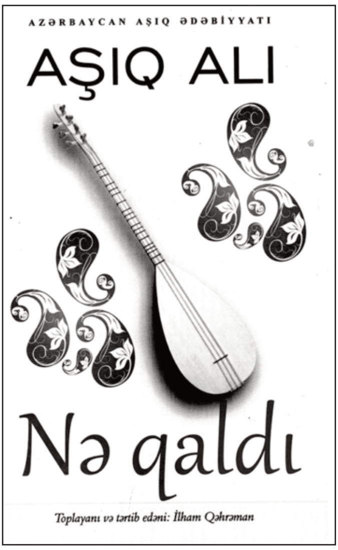

Mən xalqımı sevirəm - deməklə iş bitmir. Əgər xalqın yaratdığını xalqa qaytarmaq uğrunda vuruşursansa, mübarizə aparırsansa, İlham Qəhrəman üçün desək, xalqın yaratdığını onun özündən - dəryanın dibindən inci axtarırmış kimi tapıb toplayaraq onun özünə qaytarmağa təmənnasız olaraq çalışırsansa, demək, xalqını sevirsən. Sevgi yalnız fədakarlıqla təsdiqlənir. İlham Qəhrəmanın əməlində bir fədakarlıq var. Və Aşıq Alının "Nə qaldı" adı ilə araya-ərsəyə gələn yeni nəşri bu fədakarlığın ən qabarıq görünən üzüdür.

Aşıq Alı Azərbaycan aşıq poeziyasının zirvələrindən biridir. Zirvə dağın təyinidir. Dağın ən uca, az qala, əlçatmaz yuxarılığıdır. Dağ aşmaq, istəyə yetmək hər kişinin işi deyil. O ki ola zirvəyə qalxa biləsən, bunun üçün könül hökmü gərəkdir. İlham Qəhrəman Aşıq Alı irsini özü demiş "Könül işi" kimi icra edib.

İlham Qəhrəman "Nə qaldı?" kitabına "Könül işi" adlı ön söz yazıb. Bu günün mənzərəsindən görünən folklor tədqiqatlarına nəzər etsək, "Könül işi" məqaləsi çox dəyərli bir tədqiqat əsəridir. Aşıq Alı irsinin bütün mübahisəli məqamlarına sərrast müqayisələrlə dəqiq, aydın cavablar var bu yazıda. Aşıq Alı irsinin mübahisəli məqamları çoxdur. Aşıq Alı adına nəşr olunan şeirlərin təfəkkür baxımından süzgəcdən keçirilməsi də göstərir ki, bu azman sənatkarı axıracan arılamaq hələ böyük zəhmət tələb edir. Hər halda İlham Qəhrəman bu böyük zəhmətin kifayət qədər aşırı bir yolunu keçib. İlham Qəhrəman az qala bu gün sirrə çevrilməkdə olan cinasların mahiyyətinə nüfuz eləyir. Çünki o, artıq Aşıq Alıya qədər Sarı Aşıq yolunu keçib. "Qəlb" və "qəlp" sözləri arasındakı fərqin məsafəsindən nəzər etsək, İlham Qəhrəmanın nə qədər böyük intuisiya və intellekt gücünə sözə nüfuz etməyinin həddini görə bilərik.

İlham Qəhrəmanın "Nə qaldı?" kitabını ərsəyə gətirənədək keçdiyi yolu öz qeydlərindən də anlamaq çətin deyil: "Yaradıcılığında (daha çox ustadnamələrində) özündən sonra gələn aşıqlar üçün aşıqlığın qaydalarını, belə demək mümkünsə, nizamnaməsini yazıb böyük bir miras qoymuş şairin irsini toplamaq və şərh etmək il yarım vaxt apardı. Aşıq bir şeirində irsi haqqında deyir:

Özü və zəngin yaradıcılığı haqqında alçaqkönüllülükdən irəli gələn misralar yazsa da, "Nə qaldı" kitabını oxuyan hər kəs Alı yaradıcılığının xalqın mənəvi sərvətləri içində özünə yer aldığının fərqinə varacaq. "Alıdan nə qaldı?" sualının ən gözəl cavabı yenə "Nə qaldı" olacaq. Aşığın belə bir misrası da var: – æŁ æ æß – ß .Dediyi kimi, o, heç vaxt səmtsiz uçmadı - ömrünü xalqın xeyir-şərində keçirdi, şeirlərində ağrılarına acıdı, sevinclərinə şərik oldu, vəsf etdi". Bu canyanğılı sətirlər göstərir ki, İlham Qəhrəman mənəvi təpəri ilə Aşıq Alı təfəkkürünü məhək daşı kimi meyar götürür, "qəlb" və "qəlp" sərhədlərini dəqiq ayırır.

Bu günlərdə Atatürk Mərkəzində İlham Qəhrəmanın araya-ərsəyə gətirdiyi "Aşıq Alı: Nə qaldı" kitabının təqdimat mərasimi oldu. Tədbiri görkəmli tənqidçi-ədəbiyyatşünas Əsəd Cahangir aparırdı. Tədbirdə filologiya elmləri doktoru professor, Aşıqlar Birliyinin sədri Məhərrm Qasımlı İlham Qəhrəmanın zəhməti ilə ərsəyə gəlmiş ədəbi abidə haqqında dəyərli və əhatəli çıxış elədi. Azərbaycan radiosunun əməkdaşı, yazıçı-publisist Tahir Talıblı "Xalq" qəzetinin baş redaktor müavini, tədqiqatçı-publisist Tahir Aydınoğlu, bu sətirlərin müəllifi və digərləri söz alaraq yeni nəşrin özəl xüsusiyyətləri və dəyəri haqqında fikirlərini bölüşdülər.

Bütün çıxışlarda və tədbirin məntiqi yekununda belə bir fikir ifadə olundu: Aşıq Alı zirvəsini fəth etmək hər kəsə nəsib olmaz, amma cəhd etdiyi yola könül işi kimi baxanlar, qəlbinin hökmü ilə bu yola çıxanlar o zirvəni fəth edərlər.

Ə.R.XƏLƏFLİ
11.03.2020